

Innspill til ny jordbruksmelding fra Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Bakgrunn.

Jordbruket i Sør-Trøndelag er preget av allsidighet med en sterk og variert husdyrproduksjon der grovfôrbasert melk- og kjøttproduksjon dominerer. I tillegg til produksjon på storfe, er saueholdet viktig i Sør-Trøndelag. De siste årene har det vært en relativ stor satsing innen fjørfeproduksjon, spesielt med fokus på kyllingproduksjon. Kornproduksjonen er betydelig i regionen og gjenspeiler en vellykket kanaliseringsspolitikk der de beste arealene nyttes i hovedsak til korndyrking. Vekstskifte er vanlig driftsmåte og sikrer god utnyttelse av jordbruksarealene.

Ny produksjonsteknologi og tilgang til innkjøpte og importerte driftsmidler, har over tid svekket verdiene og betydning en av de naturgitte ressursene i form av areal, arbeidskraft, gjødsel og fôrmidler. Denne endring har gitt en betydelig effektivisering og økt produksjonsvolum. På tross av målsettingene i gjeldende landbruksmelding, *Velkommen til bords*, og tilhørende rammevilkår og virkemidler framforhandlet i jordbruksavtalen, så har produksjonen økt med gradvis større andel innkjøpte driftsmidler og tilsvarende mindre bruk av de lokale ressursene.

I det følgende gjøres noen vurderinger med fokus på jordbruket i Sør-Trøndelag.

Utfordringer.

Forutsetningene for å drive jordbruksproduksjon i Sør-Trøndelag er svært varierende med hensyn til de naturgitte rammevilkårene. Produksjonsområdet strekker seg fra kyst til fjell, med rike naturressurser og gode naturgitte forutsetninger for landbruksproduksjon. Vær og klima legger forutsetninger for hvilke vekster som det er mulig å dyrke. Selv om mange produksjonsområder i regionen fra naturens side er små, spredt og til dels tungdrevne, har Sør-Trøndelag i en nasjonal sammenheng rasjonelle jordbruksareal med gode vekstvilkår.

Mange sentralt beliggende arealene er imidlertid ettertraktet som byggegrunn og til infrastruktur. Andre arealer er i fare for å bli marginale som jordbruksareal. Årsakene til det er i hovedsak stor tilflytting til sentrale urbane områder med tilgang på alternative arbeidsplasser. Dette gir stort press for omdisponering av de beste jordbruksarealene som historisk sett har gitt grunnlag for bosettingen. I tillegg har strukturendringene innen husdyrproduksjonene i bynære strøk, med god tilgang på alternative arbeidsplasser, ført til mer ensidig kornproduksjon der brukene er deltidsbruk. Inntektene fra jordbruksdriften blir da relativt mindre slik at terskel for omdisponering ofte synker. Det er ingen tegn på at denne trenden avtar og presset på de mest verdifulle arealene vil øke.

Strukturendringene i storfeproduksjonene har ført til krav om høyere avlingsnivå på grovfôrarealer og marginale arealer går ut av produksjon. Uttynning og mangel på produsentmiljø i distriktene fører også til at det blir lenger mellom brukene og mer areal blir marginalisert. Det allsidige jordbruket i regionen har lenge bidratt til at areal her går ut av produksjon, men spesialisering, intensiv planteproduksjon og økt produktivitet på spesielt storfe, har bidratt til færre beitedyr og dermed mye areal med for lavt avlingsnivå. Utmarksbeitet er grunnlag for saueholdet, men også for storfe i flere kommuner. Tilgang på både innmark- og utmarksbeite er avgjørende for blant annet saueproduksjonen. Typisk for etablering av fritidsbebyggelse er at dette ofte skjer i randsonen mellom innmark og utmark, som i fra et jordbruksståsted er viktige vår- og høstbeiter for blant annet sau. I tillegg vil en utvidelse av områder for fritidsbebyggelse påvirke tamreindrifta i de kommunene som er en del av reinbeiteområdene

Situasjonen for fjørfe næringen i Sør-Trøndelag preges av konsekvensene av overproduksjon av fjørfe kjøtt, som har ført til at en rekke produsenter ikke lenger har leveringsavtaler. I stedet bygges det opp slik produksjon i nærhet til sentrale slakterier på Østlandet og i Rogaland.

Fjørfe produksjonen er i all hovedsak basert på innkjøpt og importert kraftfôr, og er i stor grad en tilleggsproduksjon på husdyrbruk i distriktene og bidrar til en fortsatt bærekraftig drift der.

Samlet sett ønsker vi å styrke verdien av lokale ressurser slik at disse bidrar til å opprettholde og bidrar til økt matproduksjon, også utenfor de aller beste jordbruksområdene i regionen. Dette er i samsvar med målsettingene om et klima- og miljøvennlig landbruk samt en voksende nasjonal og global trend med krav om trygg og sikker tilgang på mat. Bærekraftbegrepet kan derfor med fordel brukes som en udelt positiv målsetting for de landbrukspolitiske virkemidler i en ny jordbruksmelding

Mål og virkemidler i den nye jordbruksmeldingen

En varig og forutsigbar virkemiddelbruk som sikrer matproduksjon i hele landet må bygges på bærekraft, slik at de regionale fortrinn forsterkes og legger grunnlaget for en god og langsiktig forvaltning av:

- 1. Klima/miljø og jordressursene**
- 2. Samfunnsansvar**
- 3. Driftsøkonomi**

Bærekraftbegrepet er sentralt i en moderne bioøkonomi med bruk av fornybare ressurser i mat- og energiproduksjonen. Det er viktig at jordbruksmeldingen inneholder grep og virkemidler som optimaliserer og forbedrer produksjonsprosesser, avl, dyrevelferd samt dyre- og plantehelse i næringen. Fortsatt fokus på bærekraftig ressursutnytting vil være avgjørende for å styrke landets fortrinn og konkurransekraft på disse feltene.

1. Klima/miljø og jordressursene – miljømessig bærekraft

- a. Jordvernet må sikres slik at god og svært god dyrka mark ikke omdisponeres (jfr ny jordvernstrategi). Jordbruksarealer i umiddelbar nærhet til boligområder og næringsområder i urbane strøk kan sikres ved å etablere juridiske avgrensinger eks. grønn strek.
- b. Regionale miljøplaner og arealplaner må hensyntas slik at jordvernet også inneholder krav til vern om biologisk mangfold og vern om vannressursene.
- c. Klimatiltak må utvikles slik at næringsstoffer fra byer og tettsteder inngår i et kretsløp for produksjon av energi og plantenæring. Ny teknologi må støttes slik at eksempelvis ikke-fornybar plantenæring som fosfor og kalium gjøres biotilgjengelig igjen.

2. Samfunnsansvar – sosial bærekraft

- a. Sør-Trøndelag er netto eksportør av en rekke matvarer, husdyrprodukter og korn. Samtidig er det underskudd på lokal produksjon innenfor frukt/bær- og grøntsektorene. Lokal og regional foredling er svært viktig for å styrke lønnsomhet og øke produksjonen. Jordbruksmeldingen må inneholde tiltak som styrker mulighetene for lokal matproduksjon og større mangfold i produkter som tilbys.
- b. Et åpent, aktivt og inkluderende jordbruk er avgjørende for å styrke jordbrukets legitimitet, samt å bygge allianser og gode relasjoner til samfunnslivet lokalt og

regionalt. Det vil bidra til å legitimere et strengt vern av produksjonsarealer og produksjonsmuligheter i framtida.

3. Driftsøkonomi – økonomisk bærekraft

- a. Økonomien i aktuelle produksjoner i regionen må ligge på et akseptabelt nivå for at viktige samfunnsoppgaver skal kunne ivaretas. Jordbruket har klima- og miljøansvar i forhold til produksjoner og arealer. Akseptabel økonomi sikrer god agronomi og et positivt klima- og miljøregnskap for jordbruket. Matproduksjon og selvforsyningsgrad bør økes slik at jordbrukets omdømme styrkes og legitimiteten til landbrukspolitikken opprettholdes. Jordbruksproduksjonen er langsiktig og ved fastsetting av økonomiske virkemidler må dette vektlegges. Rekruttering til næringen er også betinget av god driftsøkonomi. Tilgang på alternativ sysselsetting må ikke brukes som argument opp mot behovet for bedre lønnsomhet i jordbruksproduksjonene.